

Οι αιτίες της επίθεσης του NATO εναντίον της Γιουγκοσλαβίας

Υπάρχουν πόλεμοι οι οποίοι δεν έλυσαν κανένα πρόβλημα αλλά, αντίθετα, έγιναν πηγή νέων πολέμων. Αυτό ισχύει, π.χ., για τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και όλα φαίνεται να υποδηλώνουν ότι το ίδιο θα συμβεί και με το σημερινό «πόλεμο NATO-Σερβίας». Γι' αυτό είναι ανάγκη να θέσουμε εκ νέου το ερώτημα: ποια είναι τα αίτια αυτού του ιστορικά χωρίς προηγούμενο πολέμου, ο οποίος περισσότερο μοιάζει με ταινία δράσης εναντίον ενός κυρίαρχου κράτους-μέλους του ΟΗΕ; Ο πόλεμος αυτός είναι χωρίς προηγούμενο και από την άποψη της τρομερής ανισότητας των δύο αντιπάλων. Πώς είναι δυνατόν ακριβώς οι ηγέτες (πολύ περισσότερο οι σοσιαλιστές) των μεγάλων δυνάμεων να ειρωνεύονται τους πλέον στοιχειώδεις κανόνες του Διεθνούς Δικαίου; Πώς ο πόλεμος μπόρεσε να γίνει η γλώσσα της διπλωματίας στα τέλη του αιώνα μας, στην ίδια την Ευρώπη; Θα πρέπει, πριν απ' όλα, να μιλήσουμε επίσης για τις αιτίες, επειδή τα πραγματικά θύματα αυτού του πολέμου είναι ακριβώς οι Αλβανοί, προς το συμφέρον των οποίων, υποτίθεται, οι ηγέτες του NATO άρχισαν τις αεροπορικές επιδρομές.

Ποιοι είναι οι πραγματικοί στόχοι αυτού του πολέμου; Το «τρίτο μοίρασμα» του 20ού αιώνα, των Βαλκανίων και του τέως σοβιετικού μπλοκ, ήδη πλησιάζει αργά προς το τέλος του. Θα πρέπει, λοιπόν, να πρόκειται για εξαιρετικά σπουδαία υπόθεση, ώστε οι ΗΠΑ, μετά από 50 χρόνια ειρήνης, να αναγκάζονται να εξαγάγουν τον πόλεμο στην Ευρώπη, επικεφαλής του πενήνταχρονου NATO. Επιτιθέμενες στη Γιουγκοσλαβία, οι ΗΠΑ έδωσαν στον κόσμο να καταλάβει ότι, μετά το τέλος της Σοβιετικής Ένωσης, οι παλαιοί κανόνες του Διεθνούς Δικαίου δεν ισχύουν πλέον για τις χώρες του κέντρου του παγκόσμιου συστήματος. Από εδώ και μπρος οι ΗΠΑ προχωρούν στην αναμόρφωση του κόσμου, σύμφωνα με τους νέους συσχετισμούς δυνάμεων, επιδιώκουν να ενισχύσουν την επιρροή των πλουσιότερων χωρών και πριν απ' όλα τη δική τους θέση.

Σε ό,τι σχετίζεται με το υπόβαθρο αυτών των μετασηματισμών, κατά την πορεία των τελευταίων δεκαετιών, η οικονομική αναδιοργάνωση του κόσμου (επιταχυνόμενη παγκοσμιοποίηση) έγινε πραγματικότητα. Μια από τις συνέπειές της είναι η εξαφάνιση των οικονομικών πλαισίων του «έθνους-κράτους», μια αλλαγή η οποία συνεπιφέρει σχεδόν παντού τον παροξυσμό των εθνικών και εθνοτικών συγκρούσεων. Μετά από την ήττα του κρατι-

---

Ο Tamas Krausz είναι ούγγρος ιστορικός. Το άρθρο δημοσιεύτηκε στην ουγγρική εφημερίδα *Nepszabadsag*, στις 26 Απριλίου 1999.

κού σοσιαλισμού, μόνο η εθνικιστική απομόνωση ή τα εθνικά κινήματα εμφανίζονται επί του παρόντος ως δύναμη αντίστασης στην παγκοσμιοποίηση. Ήδη από τη δεκαετία του '70 ο κόσμος είχε αποσυντεθεί σε ένα μεγάλο αριθμό από «Κόσοβα», ενώ ταυτόχρονα πραγματοποιείται η συγκεντροποίηση, η ενοποίησή του από οικονομική άποψη. Η «κοσοβοποίηση» των περιοχών της ημι-περιφέρειας και της περιφέρειας ενίσχυσε την αναποτελεσματικότητα του ΟΗΕ. Με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, οι ΗΠΑ επιδιώκουν να συγκροτήσουν μια νέα διεθνή οργάνωση, που η βάση της θα αποτελείται από το ΝΑΤΟ. «Το έθνος-κράτος», με την οικονομική έννοια, δεν έχει πλέον θέση στα πλαίσια μιας παγκόσμιας τάξης με ένα και μοναδικό κέντρο. Κάτω από την πίεση της παγκόσμιας αγοράς, φαίνεται πλέον αναπόφευκτη η ολοκλήρωση της αμερικανοποιημένης «κουλτούρας», καθώς και η κυριαρχία των πολυεθνικών εταιριών, τραπεζών και εμπορικών δικτύων. Η νέα αυτή κυριαρχία καταστρέφει τα εμπόδια που αντιτίθενται στην ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων.

Πώς θα ήταν δυνατό να απαλλαγούμε από τα έθνη-κράτη; Η διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας μπόρεσε να «λύσει» το «δημοκρατικό» διαχωρισμό των εθνικών ομάδων που ζούσαν μαζί επί αιώνες. Στην πορεία αυτής της διαδικασίας, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη μετατράπηκε σε αμερικανική «στρατιωτική βάση». Η κρίση στο Κόσοβο είναι επίσης ένα από τα στοιχεία αυτής της διαδικασίας. Το Κόσοβο δεν είναι μόνο το κλειδί για το διαμελισμό της (μικρής) Γιουγκοσλαβίας, την εξασθένηση της Σερβίας, την απώθηση της Ρωσίας έξω από την «Ευρώπη». Το Κόσοβο μπαίνει στο λογαριασμό ως αμερικανική στρατιωτική βάση (μια από τις νέες βάσεις που τοποθετούνται πέρα από τη βάση Taszar, στην Ουγγαρία), αλλά επίσης αντιπροσωπεύει για τις ΗΠΑ, μπροστά στην τάση να απωθηθούν από το κέντρο της Ευρώπης, μια βάση-οπισθοφυλακή πάνω στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Μπροστά στην αδυναμία τους να εμποδίσουν το σχηματισμό μιας ενιαίας Ευρώπης, οι ΗΠΑ προσπαθούν να συγκροτήσουν κάτω από την επικυριαρχία τους τις «Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης». Ήδη η Ουγγαρία αποτελεί μέρος της περιφέρειάς τους. Όμως η Γιουγκοσλαβία δεν ενσωματώνεται και, με την υποβάθμιση του ΟΗΕ, το ΝΑΤΟ μπορεί να επιτρέψει στον εαυτό του να ξεκαθαρίσει τα πράγματα: να απαλλαγεί από το τελευταίο προπύργιο του παλαιού κόσμου, τη Γιουγκοσλαβία. Οι ΗΠΑ δεν είναι απλώς οι εγκαινιαστές αυτής της πολιτικής. Υπαγορεύουν επίσης τον «τρόπο», δείχνουν τους προσανατολισμούς των πολεμικών βιομηχανιών, υποδεικνύουν τις φίρμες οι οποίες, χάρη στις νέες παραγγελίες, πραγματοποιούν υπέρογκα κέρδη, και συμβάλλουν με αυτόν τον τρόπο στην οικονομική άνθιση ορισμένων τομέων των πολεμικών βιομηχανιών ακόμα και στην Ευρώπη (ενώ ο πόλεμος αντιπροσωπεύει επίσης μια τεράστια επιχείρηση για τα ΜΜΕ).

Φαίνεται ότι —για λόγους και στόχους διαφορετικούς— και τα δύο μέρη ενδιαφέρονται εξίσου για την όξυνση της εθνικής σύγκρουσης. Εξαιτίας του πολέμου, όλοι σήμερα ζητούν να εγκαταλείψουν το Κόσοβο. Η απίστευτα μονόπλευρη προπαγάνδα της Δύσης μιλάει, σχετικά με το κύμα των προσφύγων, αποκλειστικά για τις ωμότητες του Μιλόσεβιτς. Ο πρόεδρος Κλίντον, όπως και ο γενικός γραμματέας Σολάνα, ο πρωθυπουργός Μπλερ ή ο καγκελάριος Σρέντερ, θα έπρεπε να γνωρίζουν ότι με τον πόλεμο η κατάσταση θα επιδεινωνόταν αναπόφευκτα στα Βαλκάνια. Καμιά έκπληξη δεν θα μπορούσαν να περιμένουν. Οι πολιτικοί και οι ειδικοί γνώριζαν τέλεια, πριν από τη στρατιωτική επέμβαση, δύο σημα-

ντικά στοιχεία της κατάστασης. Το πρώτο είναι ότι η πλειοψηφία του πληθυσμού της Σερβίας (τα εκατομμύρια του Μιλόσεβιτς) και το σύνολο της ελίτ της εξουσίας δεν θα δέχονταν ποτέ το διεθνή διαμελισμό της ιστορικής Σερβίας, άρα την πραγματοποίηση μιας συνθήκης σερβικού Τριανόν. Το άλλο στοιχείο: η στρατιωτική ερήμωση της Σερβίας, αντί να ανακόψει την προσφυγή στη δύναμη, την επιτάχυνε, μετέτρεψε τους δυστυχισμένους Αλβανούς του Κοσόβου σε ομήρους στα χέρια των σέρβων ηγετών και των ανεξέλεγκτων σωμάτων των σέρβων ελεύθερων σκοπευτών. Αλλά από δω και πέρα, όλες οι άλλες εθνικές μειονότητες της περιοχής πρέπει να φοβούνται για τη ζωή τους: ποιον θα εκδικηθεί για τα δεινά του, αν όχι τις γειτονικές εθνότητες; Έτσι φτάσαμε στην πολύ γνωστή κατάσταση, η οποία επιτρέπει στις μεγάλες δυνάμεις να εγκαθιστούν —σύμφωνα με τις ωραίες ιστορικές συνήθειες— τη δική τους ειρήνη.

Συνολικά δεν υπήρξε κανένα σφάλμα στρατιωτικού ή πολιτικού υπολογισμού. Ο πόλεμος αυτός ήταν αναγκάσιος από πολλές απόψεις. Γιατί, λοιπόν, το NATO πήρε εν γνώσει του πάνω του τη νέα αυτή κλιμάκωση της βίας; Ενμέρει επειδή ήταν προφανές ότι η Σερβία δεν θα δεχόταν τον «ακρωτηριασμό» της. Όπως είπε ο συνάδελφος Janos Avar, «με τους πυραύλους έστειλαν στον Μιλόσεβιτς το τηλεσίγραφο Vyx [υπόμνηση της γαλλικής στρατιωτικής νότας που ανήγγειλε το Φεβρουάριο του 1919 το διαμελισμό της παλαιάς Ουγγαρίας]. Αλλά τα τηλεσίγραφα αυτά δεν συνηθίζεται να γίνονται αποδεκτά». Το «τελεσίγραφο της ειρήνης» που στάλθηκε στον Μιλόσεβιτς περιλάμβανε την προοπτική μιας άμεσης προσάρτησης του Κοσόβου, και αυτό κανείς σέρβος πολιτικός δεν θα το υπέγραφε. Το μεγαλύτερο αμάρτημα του Μιλόσεβιτς δεν βρίσκεται στη «δικτατορία» του. Ο Μιλόσεβιτς ασκεί το λειτουργήμα του προέδρου μετά από ένα εντελώς νόμιμο δημοψήφισμα και με αντιπρόεδρο τον αρχηγό της αντιπολίτευσης. Το μεγαλύτερο αμάρτημά του είναι ότι έπαιξε το χαρτί του εθνικισμού, το οποίο του προσέφεραν οι μεγάλες δυνάμεις, μαζί και η Ρωσία. Παράλληλα, ο κρατικός εθνικισμός του Μιλόσεβιτς —ο οποίος διαφέρει από τη φύση του από τον εθνικό σοβινισμό της άκρας Δεξιάς— θεμελιώνεται στην ακεραιότητα του γιουγκοσλαβικού κράτους. Στο όνομα αυτής της ακεραιότητας αντιτίθεται στη διεθνή στρατιωτική παρουσία, στην «τριανοποίηση» της Σερβίας στο Κόσοβο. Τα περίπλοκα αυτά προβλήματα συνδέονται με τη βαριά, μακροαίωνα, ιστορική κληρονομιά των «εθνικών εκκαθαρίσεων». Στις αρχές της δεκαετίας του '70, περίπου 30% του πληθυσμού του Κοσόβου ήταν Σέρβοι, για να περιοριστούν, το 1988, μόλις στο 10%. Η σερβική ηγεσία και σημαντικές ομάδες της κοινωνίας θέλησαν να εκδικηθούν για τα μειονοτικά δεινά τους πάνω στις εθνικές μειονότητες που ζουν στα πλαίσια της Σερβίας. Η διαδικασία αυτή ενισχύθηκε στην πορεία του σημερινού πολέμου, με τη δραστηριότητα κυρίως των παρακρατικών οργανώσεων της άκρας Δεξιάς.

Αυτό που γεννά πρόσθετες απορίες είναι ότι, αντί να καταφύγουν σ' αυτόν τον απίστευτα δαπανηρό πόλεμο, οι ΗΠΑ θα μπορούσαν να αποκτήσουν μια σημαντική επιρροή στην περιοχή με ένα πρόγραμμα βοήθειας κάποιας σπουδαιότητας, που το κόστος του δεν θα ξεπερνούσε τα έξοδα των δύο πρώτων εβδομάδων του πολέμου. Οι Αμερικανοί στο παρελθόν είχαν ανακτήσει πολύ πιο σημαντικές περιοχές και αυτό με αξιόλογα κέρδη (ας θυμηθούμε, π.χ., το Σχέδιο Μάρσαλ). Αλλά γιατί επέλεξαν ακριβώς αυτή τη λύση; Επειδή ακριβώς οι στόχοι των Αμερικανών σ' αυτή την περιοχή είναι διαφορετικοί. Ο πρόεδρος

Κλίντον το διακήρυξε: «Η Αμερική θέλει να θριαμβεύσει και θα θριαμβεύσει». Δηλαδή, σκοπός δεν είναι η ανόρθωση, αλλά η υποταγή αυτής της περιοχής.

Οι Αμερικανοί άρχισαν να επεξεργάζονται σχέδια για αεροπορικό πόλεμο και στρατιωτική κατοχή της Σερβίας, της (μικρής) Γιουγκοσλαβίας σχετικά αργά, το 1993-94. (Ας προσθέσουμε: όλα αυτά είναι αξεχώριστα από το γεγονός ότι η Ουάσιγκτον άρχισε να υποστηρίζει με ένταση την είσοδο της Ουγγαρίας στο NATO από το 1994, όπως και από το γεγονός ότι ο προγραμματισμός του πολέμου είναι επίσης αξεχώριστος από τη στιγμή που η σύνδεση αυτή πραγματοποιήθηκε.)

Στην πορεία αυτού του πολέμου των ΗΠΑ και του NATO θεωρήθηκε ότι η πολιτική ανοχή της Ρωσίας θα ήταν πρακτικά άπειρη. Αλλά στην πραγματικότητα τα πράγματα είναι διαφορετικά. Η ιστορία δεν είναι μια διαδικασία τελεολογικού χαρακτήρα και οι μη υπολογίσιμες καταλήξεις της σπάνια είναι προβλέψιμες. Όσο απίστευτη κι αν είναι η συγκέντρωση δυνάμεων που αναπτύχθηκαν από το NATO εναντίον της Σερβίας, είναι περισσότερο απίθανο ότι με τον πόλεμο αυτό, ακόμα και με τη χρησιμοποίηση χερσαίων δυνάμεων, θα ήταν δυνατό να ολοκληρώσουν τη μεγάλης έκτασης επιχείρηση που σχεδίαζαν ήδη από μια δεκαετία: το διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας. Η ιδέα κατά την οποία οι ρώσοι ηγέτες θα μπορούσαν να «αγοραστούν» και να εξουδετερωθούν από τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς και τη βοήθειά τους σε τρόφιμα είναι μια ιδέα απόλυτα απατηλή. Αυτή η επιχειρηματολογία ενισχύει την επιφανειακή εντύπωση κατά την οποία η πορεία της ιστορίας θα μπορούσε να ελεγχθεί και να χειραγωγηθεί από μερικούς σημαντικούς ηγέτες. Τα βαλκανικά συμφέροντα της Ρωσίας δεν είναι προσωπικά συμφέροντα τούτου ή εκείνου του πολιτικού. Οι ειδικοί που υπολογίζουν στην αδυναμία της Ρωσίας και επιχειρηματολογούν υπέρ της κλιμάκωσης του πολέμου λησμονούν ότι, από την πλευρά της Ρωσίας, υπάρχουν πολλές δυνατότητες παρέμβασης σ' αυτόν τον πόλεμο. Επιπλέον, με την επέκταση του NATO προς Ανατολάς, στο εσωτερικό της ελίτ και των ευρύτερων στρωμάτων της ρωσικής κοινωνίας, αντίθετα από τις δυτικές αξίες, ενισχύονται οι εχθρικές τάσεις προς τη Δύση, που προσιδιάζουν σ' αυτή την κατάσταση απομόνωσης. Και έστω κι αν η Ρωσία δεν είναι σήμερα σε θέση να κάνει ένα σοβαρό πόλεμο για την υπεράσπιση των «αδερφών προβόσλων», είναι ελάχιστα πιθανό ότι θα αφήσει χωρίς απάντηση τις απώλειές της στα Βαλκάνια. Δεν είναι εύκολο να προβλέψουμε τη στιγμή και τη θέση του χτυπήματος. Είναι, εντούτοις, εύκολο να διαβλέψουμε νέους τοπικούς πολέμους σε πολλές περιοχές. Ο σημερινός πόλεμος είναι πρωτότυπος. Μετά απ' αυτά τα γεγονότα, ποιος θα είχε το δικαίωμα να ισχυριστεί ότι ένας πόλεμος προορισμένος να εξομαλύνει εθνικές συγκρούσεις θα ήταν αδικαιολόγητος; Η μεγάλη ρωσική δύναμη θα υποχρεωθεί να λάβει μέτρα για να αντισταχτεί στην επέκταση του NATO. Από την άποψη των μικρών χωρών της ημιπεριφέρειας, ένα πράγμα είναι βέβαιο: αυτοί θα είναι οι χαμένοι.

Ο πόλεμος αυτός που οι ουγγρικές ελίτ που βρίσκονται στην εξουσία υποστηρίζουν άκριτα, σύμφωνα με την προαιώνια δουλοφροσύνη τους, αποτελεί στην πραγματικότητα ένα πείραμα πάνω στους ζωντανούς. Δοκιμάζουν «in vivo» την πιο πρόσφατη στρατιωτική τεχνική, χωρίς κανένα κέρδος για την περιοχή, ούτε για τον πληθυσμό της Ουγγαρίας. Τα Βαλκάνια υπήρξαν το σημείο απ' όπου ξεκίνησε ήδη ένας παγκόσμιος πόλεμος. Αυτό θα έπρεπε να το γνωρίζουμε σε μια χώρα όπως η Ουγγαρία. Οι ηγέτες, οι ιδεολόγοι των ελίτ

που κατέχουν την εξουσία, θα ήθελαν να διακηρύξουν υπερήφανα ότι —αντίθετα με το Σύμφωνο της Βαρσοβίας— το NATO είναι ένας ελεύθερος οργανισμός, όπου τα κράτη-μέλη δεν θα δεσμεύονται να μετάσχουν σε πολέμους. Κανείς πολιτικός δεν ήταν ικανός να εξηγήσει στην ουγγρική κοινωνία γιατί βρεθήκαμε σε πόλεμο με το νότιο γείτονά μας, ο οποίος ποτέ δεν μας έχει επιτεθεί και όπου ζουν πολλές εκατοντάδες χιλιάδων Ούγγροι. Η κυβέρνησή μας απέτυχε σ' αυτή την εξέταση. Ο πόλεμος αυτός δεν προκαλεί καμιά θετική συνήγηση στα πλατιά στρώματα της κοινωνίας. Οι πληθυσμοί αυτής της κεντρικής και ανατολικής περιοχής της Ευρώπης έχουν από καιρό τραφεί με «ιστορικές αλήθειες» και σκέπονται παντού —όπως και ο συγγραφέας αυτών των γραμμών— ότι μια «κακή ειρήνη» είναι καλύτερη από το σημερινό «καλό πόλεμο».

Ονορέ Ντωμιέ, *Οδός Τρασονέν*, 1834